

## נכרייה בין המילים

לאחר שהפכה לשואבת המים וחוטבת העצים של משפחת המצפה, החליטה מִטֶר (מֶטֶר) לעזוב לעיר הגדולה. המקום הטבעי עברה היה חִיפָא. אבל גם שם התהפכו המילים. אמרו לה שתוכל למצוא מרגוע רק בין המילים של יֶאֱפָא, אף על פי ששינו את שמה ליפו. שם פגשה את הַטָּאֵל, שזה גשם שוטף, וכינו אותה פליטה משום שנפלטה מן השפה ולא היו לה מסמכים. בוועד להגנה על מילים זרות ייעצו לה לשנות את שמה לטל, ועד אז תוכל לישון במקלט לחללים סמנטיים.

\*

"מתבקשים אתם לקרוא את הדברים ברצון ובתשומת לב, ולסלוח אם נראה שלא הצלחנו במלים ידועות שעמלנו באהבה לתרגם אותן במדויק. כי הנאמרים בעברית, אין כוחם שווה כשהם מתורגמים ללשון אחרת."\*

גִּשְׁם היה צעיר בעל־גוף מן הגליל שרצה להֶגְשִׁים חלום ולמצוא זוגה מתאימה. מִטֶר (מֶטֶר) – מילה משכילה שהיגרה לגליל בפרויקט איחוד משפחות – התאימה לְגֶשֶׁם בכל המובנים. הוא היה בן לשושלת جِسم המפוארת ואחותו גִּסְאָמָה (جَسَامَة) נודעה בכל רחבי המפרץ כמתאגרפת במשקל כבד. אולם גֶשֶׁם התנשא על מִטֶר (מֶטֶר) משום שהייתה ערבייה, ומִטֶר כינתה את גשם גֶשֶׁמָן בשל הלהיטות המופרזת שלו לחפצים. בעיות התקשורת ביניהם הגיעו לכדי פיצוץ כאשר התווכחו על משמעות השמות. לְגֶשֶׁם היה חלום להוליד בן זכר שיקרא גֶשֶׁמָן, אולם לימים שינה את דעתו ולאחר שלא התאקלם בעברית החליט לקרוא לו גִּסְמָן (جِسْمَان). חמתו בערה כאשר החליטה מִטֶר (מֶטֶר) לכנות את הבת שתיוולד: מִטְרָה (مِطْرَة). הוא תקף והשתולל, לעג לאוצר המילים שלה, והסביר שהיהודים עלולים לבלבל זאת עם מִטְרָה, כלומר הַדֶּף (هَدَف), ובכלל, בעברית המילה מִטְרָה (مِطْرَة) היא מִימְיָה כלומר זְמִימְיָה, שהיא זוגתו של זְמִיזִם (زَمْزَم) שנקרא כך על שם הבאר הקדושה בקרבת הַפְּעֵפָה במכה, וזְמִיזִם הוא שאגה הבוקעת מן הבאר, ולא

\* משלי בן סירא, הגניזה הקהירית. תרגום מיוונית: משה צבי סגל.

צליל קולם של יתוש או דבורה, כמו שחושבים היהודים. זמזום הוא עניין טורדני בלשון היהודים ואילו אצל הערבים הוא ביטוי של עצמה.

הוא המטיר עליה זַעַף מן הסוג שמכה בצומח החלש, ואחר כך התחרט והמטיר עליה גשמי בִּרְכָה. אולם זה לא עזר. מצבי הרוח המשתנים שלו והאנדרלמוסיה בין המילים הביאו אותה להיפרד מַגֶּשֶׁם לפני שיעמידו צאצאים. ללא גֶשֶׁם או ידיד אחר לצדה, היא תעתה בין המילים, ואחר כך איבדה את דרכה במעלה בִּית־דָּגָן (בֵּית דֶּגֶן), שם גרו הדודים מצד האבא. במפתיע מצאה עצמה ב"בית־דָּגָן", שהחליפה את בִּית־דָּגָן, שאותה על ידי היהודים עם א': בֵּית דָּג'אן. משונים היהודים, חשבה לעצמה. אם המילים כל כך דומות, על מה בעצם כל המהומה? כולם אמרו לה שרק מילה תמימה כזאת שואלת שאלות, ושלחו אותה למצוא את סִבְבָה, שתסביר לה איך העניינים עובדים, שכן סִבְבָה קיבלה אזרחות וכל היהודים חוגגים אתה. סִבְבָה לימדה אנגלית במִדְרָסָה (مَدْرَسَة) בִּרְחֻמָה, אולם כשהגיעה לשם מטר (مَطَر) מצאה ששמה הפך יְרוּחָם ובמקום שבו עמדה המִדְרָסָה ניצבה מדרשה תורנית.

מֶטֶר הבינה כמה שפר עליה גורלה וכמה מסוכן להיות נכרייה בין המילים, כאשר שמעה את הסיפור מסמר השַׁעַר על מַעְרָכָה (مَعْرَكَة). האחרונה הייתה אמנם אשת ריב ומדון, אולם הייתה גם רגישה ורכה, ובשום פנים ואופן לא חשבה להיות טייסת מזל"טים כמו תאומתה העבריה. מֶטֶר (مَطَر) לא מצאה את סִבְבָה, אבל לקחה את עצמה בידיים ונסעה ללמוד עברית באולפן. התמזל מזלה ופגשה מורה שגם שמה היה מֶטֶר. היא ניהלה שירותי קייטרינג במצפה חדש בשם "אל טל" עם בעלה רַבִּיב, שנולד בקיבוץ רַבִּיבִים, ושני ילדיהם מֶמֶטֶר וטָפָה. לא היה קץ לשמחתה של מֶטֶר כשהזמינה אותה מֶטֶר לבוא להתגורר עמם במצפה החדש בתמורה לעבודת לפי שעות. כבר ביום הראשון הסבירה לה מֶטֶר את עובדות הלשון, עם דגש על כך שֶמֶטֶר וּמֶטֶר (مَطَر), זו לא אותה מילה, אף על פי שבלשון הדיבור שלה לא נשמע כל הבדל.

\*

"אין כל יסוד למחשבה, כי מבטאן העתיק של האותיות ח, ט, ע, ק היה מבטא 'ערבי'. בדיבורנו המחדש מוכרחים אנו לקבוע לאותיות האלה צלצול המתאים לטעמנו המוסיקלי שהוא קודם כל טעם אירופאי ולא מזרחי" (זאב ז'בוטינסקי 1930).

לאחר שהפכה לשואבת המים וחוטבת העצים של משפחת המצפה, החליטה מֶטֶר (مَطَر) לעזוב לעיר הגדולה. המקום הטבעי עבורה היה חִיפָא. אבל גם שם התהפכו המילים. אמרו לה שתוכל למצוא מרגוע רק בין המילים של יֶאֱפָא, אף על פי ששינו את שמה ליפּו. שם פגשה את הַטָּאֵל, שזה גשם שוטף, וכינו אותה פליטה משום שנפלטה מן השפה ולא היו לה מסמכים. בוועד להגנה על מילים זרות ייעצו לה לשנות את שמה לטל, ועד אז תוכל לישון במקלט לחללים סמנטיים. במקלט הסתתרו מילים שספגו אלימות לשונית או כאלה שלא היה להן מקום בשפה. במקלט מצאה את ח'אלו ואת עֶמו שלא הייתה להם מקבילה

בעברית משום שבעברית לא הבחינו בין הדוד מצד האם ובין הדוד מצד האב. עורכת הדין שלהם טענה שלא ניתן לייצג אותם בעברית ובכל המסמכים נכתב סתם "דודים". מטר (مطر) חששה תחילה לרדת למקלט מפני שהייתה בטוחה שחללים זה שהידים.

את ספֶּפָּה שקיבלה אזרחות פגשה במקרה, והיא תינתה באוזניה את צרותיה. כולם חשבו שספֶּפָּה אחלה, ולא הבינו על מה היא מתלוננת. בכל זאת היא אזרחית, איש לא דרש ממנה לשנות את שמה, רק להוסיף ה' בסוף המילה. איש לא ידע שספֶּפָּה הייתה פעם בת אצולה, עם תפקיד חשוב בפרוזודיה הקלאסית, ובמילון הקלאסי של הערבים لِسَان الْعَرَب כתוב שהיא מבטאת כיסופים ואהבה לזהות. ספֶּפָּה ירדה לתחתית הסולם המעמדי של המילים והפכה לגרסה העברית המקומית ל"קול" (cool) שהגיעה מאנגלית. מצבה היה אמנם טוב יחסית בהשוואה ל"חנטריש", שהכירה משפתה "קנטאר ריש", משקל נוצה, משום שהשתתף בתחרות אגרוף. החברים נהגו לקרוא לו "קנטאריש", אבל כאשר היגר החליפו היהודים את את ה"קוף" שנתקעה להם בגרון בח', וה"ט" השמיעה צליל של ת'. וכך הפך משקל נוצה ל"חנטריש" שנשמע כמו חנטריש. אולם מִנְשׁוּר (منشور) המסכן עבר את ההשפלה הגדולה ביותר. תחילה השיג בקלות רישיון מעבר, משום שמצא מעסיק, תאומו החביב העונה לשם מִנְשׁוּר. בהתחלה הדברים התנהלו על מי מנוחות, אבל אחר כך ללא התראה מוקדמת החליט מִנְשׁוּר לעברת את שמו ל"כְּרוּז", משום שהיה דומה מדי למִנְשׁוּר (منشور). השמועות אמרו שהוא קיבל משרה של מתרגם בשירות המודיעין של המילים.

\*

"מנשר זה מה פירושו? מי שאינו יודע ערבית, אין ה'מנשר' אומר לו דבר. ומי שידע ערבית — הרי 'המנשר' כאומר לו: אכן, דלה ועלובה היא עדיין שפתנו העברית". (אבינרי, 1964, 355)

כְּרוּז שהיה קודם מִנְשׁוּר, הכיר את המילים בשפה של מֶטֶר (مطر) מפני שבא ממשפחה יהודית-ערבית וידע להגות את ח, ע, ק וכל הצלילים האחרים שמגיעים מעומק הגרון. אבל במודיעין של המילים היו גם אנשים אחרים שהיו בטוחים שכל ההיגויים המשונים הללו הם תרגילי עוקץ של ערבים שנועדו להכשיל אותם ולפגוע בביטחונם. כְּרוּז ראה כיצד חלפו המילים של הערבים מול עיניהם, לעתים חדרו לאוזניהם אולם מעולם לא יצאו מן הפה. במקום מילים יצאו מהם בלונים כמו בציורי קומיקס, והשפתיים לא נעו. מישהו אמר לה שהם כנראה לא כְּרוּזים אלא כוֹזִרים, אבל זה היה כבר מעבר לראש שלה. בסוף הבינה מטר (مطر) שהדשא של השכן אינו ירוק יותר. היא החליטה לשוב לשפת אמה אולם לא הצליחה למצוא את דרכה חזרה. סלמאן שהכיר אותה היטב אמר שזיכרונה החל לבגוד בה. היא איבדה ממנו עוד ועוד מדי יום, עד שנעשתה נטולת זיכרון והפכה למילה ללא תכלית שנודדת לשום מקום. היא שוטטה נכרייה ברחובות הסואנים וחיפשה אחר ארנב כדי לשאול אותו היכן ביתה, אולם הוא נמלט והתחבא בסבך המילים...